

Çoktan Seçmeli Test Hazırlama Rehberi

Değerli Öğretim Üyelerimiz,

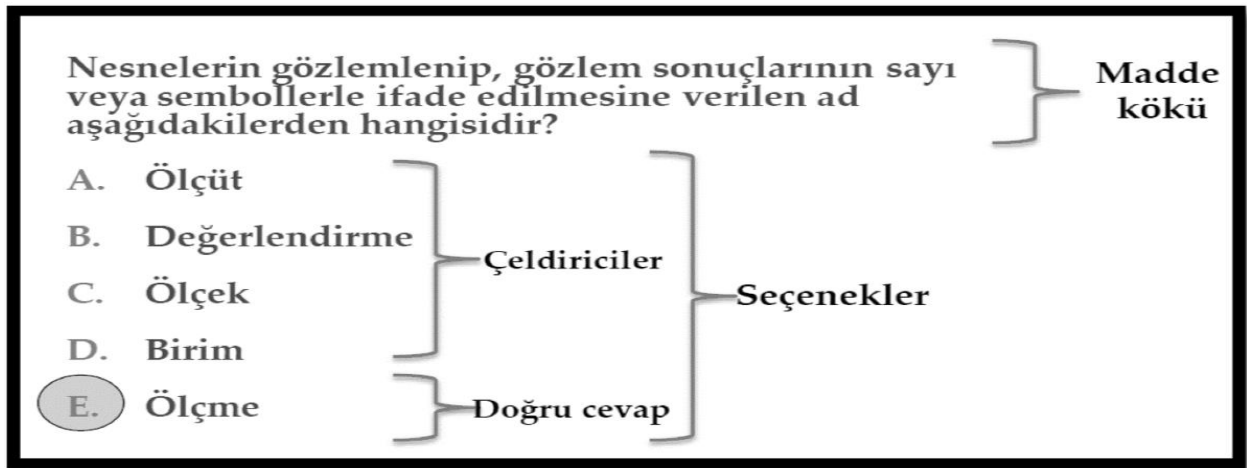
Çoktan seçmeli maddeler, geniş bir konu ve bilisel alanı kısa sürede ölçebilmesi ve objektif bir ölçme imkanı sunması nedeniyle sınavlarda sıklıkla tercih edilmektedir. Ancak bu maddelerin geliştirilmesi, madde yazım tekniklerinin bilinmesini gerektiren, zaman alıcı ve zor bir süreçtir.

Bu rehberde çoktan seçmeli madde türleri, madde kökü ve seçeneklerin yazımı ve testin genel düzeni ile ilgili dikkat edilmesi gereken noktalar özetlenmeye çalışılmıştır. Bu rehberin kullanımı ile hazırlayacağınız çoktan seçmeli maddelerden oluşan sınavların niteliğinin artırılması hedeflemektedir.

Trabzon Üniversitesi
Fatih Eğitim Fakültesi
Ölçme ve Değerlendirme Komisyonu

Çoktan Seçmeli Madde Yapısı

Çoktan seçmeli bir test maddesi; madde kökü, seçenekler ve yardımcı bilgilerden oluşmaktadır. Madde kökü, sorunun sorulduğu ve çözüm için gerekli bilgilerin verildiği kısımdır. Seçenekler, madde kökünde yer alan soruya uygun cevap olma olasılığı olan ifadelerdir. Doğru seçeneğe “doğru cevap” doğru cevap dışındaki tüm seçeneklere ise “çeldirici” adı verilmektedir. Çeldiriciler, ölçülmek istenen davranışa sahip olmayan öğrencilerin doğru cevabı bulmasını zorlaştırmak amacıyla yazılan seçeneklerdir. Bu işlevin yerine getirilmesi için çeldiricilerin etkili olması gerekmektedir. Yardımcı bilgiler ise madde kökü veya seçeneklerindeki metin, resim, tablo, grafikl diyagraml ses ve/veya video gibi ek bilgileri içermektedir. Aşağıda, örnek bir çoktan seçmeli madde yapısı yer almaktadır.

Çoktan Seçmeli Madde Türleri

Çoktan seçmeli maddelerin; doğru cevaba, madde köküne ve maddelerin gruplanışına göre sınıflandırılması aşağıdaki şekilde görülmektedir.

Doğru Cevaba Göre

- 1) **Doğru cevabı kesin ve bir tane olan maddeler:** Seçeneklerden sadece birinin doğru, diğerlerinin kesinlikle yanlış olduğu maddelerdir.

Örnek: Türkiye'nin başkenti neresidir?

A) İstanbul

B) İzmir

C) Ankara

D) Antalya

E) Trabzon

Doğru Cevap: C) Ankara

- 2) **En doğru cevabı bulduran maddeler:** Seçeneklerin hepsinin soru için kısmen doğru bilgi içerdiği ancak aralarından “en doğru” olanın seçilmesini gerektiren maddelerdir. Madde kökünde “daha”, “en”, “kesinlikle” gibi kelimeler altı çizilerek, koyu veya italik yazılarak vurgulanmalıdır.

Örnek: Öğrencilerin ders başarısını artırmak için en etkili yöntem aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ödevlerini zamanında yapmak
- B) Sınıf içi etkinliklere katılmak
- C) Düzenli tekrar yapmak
- D) Sınav öncesi yoğun çalışmak
- E) Öğrenme hedefleri belirlemek

Doğru Cevap: C) Düzenli tekrar yapmak

Bu soruda tüm seçenekler öğrencilerin ders başarısını artırmaya katkıda bulunur; ancak en doğru cevap, öğrenmenin kalıcılığını sağladığı için düzenli tekrar yapmak olarak belirlenmiştir.

3) Bileşik cevap gerektiren maddeler: Doğru cevabı bulmak için birden fazla seçeneğin bir arada değerlendirilmesi gerekmektedir. Üst düzey davranışların ölçüldüğü veya çeldirici yazmanın zorlaştığı durumlarda kullanılmaktadır.

Örnek: Bir ders saati içinde uygulanacak bir testte objektif madde türleri yerine, aynı becerileri yoklayan yanıtı sınırlandırılmış kompozisyon tipi maddelerin kullanılması;

- I. Testi hazırlama kolaylığı,
- II. Puanlama kolaylığı,
- III. Güvenirlik

özelliklerinden hangilerini olumsuz etkiler? (KPSS 2018/41)

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) Yalnız III
- D) I ve III
- E) II ve III

Doğru Cevap: E) II ve III

4) Doğru cevabı gizli maddeler: Öğrencinin doğru cevabı bilmemesine rağmen, verilen seçenekler arasından doğru cevabı görüp hatırlamasını engellemek amacıyla doğru cevabın doğrudan belirtilmediği ve gizlendiği maddelerdir.

Örnek: Atatürk Dönemi'nin son başbakanının isim ve soy isminin baş harfleri aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak verilmiştir?

- A) İİ
- B) FO
- C) ŞS
- D) CB
- E) RO

Doğru Cevap: D) CB yani Celal Bayar

Madde Köküne Göre

1) Kökü soru kipinde olan maddeler: Madde kökü olumlu soru kipinde yazılan maddelerdir.

Örnek: Bir tarih öğretmeni, dönem sonunda uyguladığı açık uçlu sorulardan oluşan sınavda öğrencilerinin cevaplarını hazırladığı bir dereceli puanlama anahtarı ile puanlamıştır. Daha sonra öğrencilerinin cevaplarını aynı puanlama anahtarı ile başka bir tarih öğretmenin puanlamasını sağlamış ve elde edilen puanlar arasındaki korelasyon katsayısını hesaplamıştır.

Buna göre öğretmenin elde ettiği korelasyon katsayısı aşağıdakilerden hangisine ilişkin bilgi verir? (KPSS 2015/39)

A) Güvenirlik

B) Uygunluk

C) Kullanışlılık

D) Geçerlik

E) Eşitlik

Doğru Cevap: A) Güvenirlik

2) Kökü eksik cümle tipide olan maddeler: Genellikle alt düzey davranışların ölçüldüğü, madde kökünde bırakılan boşluğa uygun düşecek harf, kelime, sembol, sayı veya cümlenin seçilip işaretlenmesini gerektiren maddelerdir.

Örnek: Bir sınavda her öğrenciye 5 puan fazla verilmesi ---- hataya örnektir. Öğrencilerin puanlarını, aldıkları puanların yüzde 10'u kadar artırmak ise ---- hataya örnek olabilir.

Bu parçadaki boşluklara, aşağıdakilerin hangisindeki sözcükler sırasıyla getirilmelidir? (KPSS 2008/46)

A) rastgele – sabit

B) rastgele – sistematik

C) sabit – sistematik

D) sabit – rastgele

E) sistematik – sabit

Doğru Cevap: C) sabit – sistematik

3) Kökü olumsuz maddeler: Madde kökünün olumsuz olarak ifade edildiği madde türüdür. Dikkatsizlikten kaynaklanacak hataların önüne geçmek için olumsuz ifadelerin altı çizilerek veya koyu yazılarak vurgulanması gerekmektedir.

Örnek: Aşağıdaki örneklerin hangisinde sözü edilen ölçme işleminde bağıl (keyfi, itibari) sıfır söz konusu değildir? (KPSS 2007)

- A) Ankara İli Çankaya ilçesinin deniz seviyesinden yüksekliği 870 metredir.
- B) Öğrencilerin felsefe dersine karşı tutum puanları ortalaması 207 dir.
- C) Tarih sorularından en az dört tanesine doğru cevap veremeyenler sıfır puan almıştır.
- D) Bugün hava sıcaklığı 15°C dir.
- E) Bu kitabın ilk 4 sayfasında kitabın kapsamı tanıtılmaktadır.

Doğru Cevap: E) Bu kitabın ilk 4 sayfasında kitabın kapsamı tanıtılmaktadır.

Maddelerin Gruplanışına Göre

- 1) **Ortak köklü maddeler:** Bir paragraf, tablo, grafik veya harita gibi yardımcı bilgilerin kullanıldığı ve bu bilgilere dayanarak iki ya da daha fazla sorunun sorulduğu maddelerdir. Bu madde türünün yazımında, soruların madde kökündeki bilgiye dayalı olması, birbirinden bağımsız olarak cevaplanması ve ortak kök ile seçeneklerin aynı sayfada bulunması önemlidir.

Örnek: Bir okul, öğrencilerde çevre bilincini geliştirmek amacıyla bir geri dönüşüm projesi başlatmıştır. Proje kapsamında öğrenciler, haftalık olarak kağıt, plastik ve cam atıklarını toplayıp geri dönüşüm kutularına ayırmaktadır. Projenin sonunda öğrenciler, topladıkları her malzeme türünden ne kadar geri dönüşüm yapıldığını bir raporda sunacaklardır.

1. **Soru: Bu projede öğrencilerin hangi becerisi en çok gelişir?**

- A) Sayısal düşünme
- B) Çevre bilinci
- C) Hızlı okuma
- D) Görsel hafıza
- E) Bilişsel hiyerarşi

Doğru Cevap: B) Çevre bilinci

2. **Soru: Bu proje kapsamında, öğrencilerin hangi etkinlikleri yapması beklenmez?**

- A) Atıkları ayrıştırmak
- B) Hafta sonu rapor hazırlamak
- C) Çöplerin atılmasını izlemek
- D) Toplanan miktarları kaydetmek
- E) Geri dönüşüm kutularını kullanmak

Doğru Cevap: C) Çöplerin atılmasını izlemek

3. Soru: Bu proje sonunda öğrencilerin hazırlayacağı raporda en çok hangi bilgiye yer verilir?

- A) Toplam atık miktarları
- B) Günlük yemek listesi
- C) Ders programları
- D) Spor etkinlikleri
- E) Kütüphane saatleri

Doğru Cevap: A) Toplam atık miktarları

2) Ortak seçenekli maddeler: Önce seçeneklerin, ardından soruların sıralandığı madde türüdür. Ortak seçenekli maddelerde, seçenek sayısı ile madde sayısı eşit olmaması önerilmektedir.

1-3. soruları aşağıda verilen seçeneklere göre cevaplayınız.

A) Deney yapma	B) Tartışma yöntemi	C) Gösteri yöntemi
D) Proje tabanlı öğrenme	E) Sunum yapma	

Soru 1: Öğrencilerin kendi araştırmalarını yaparak, belirli bir konuyu derinlemesine incelemelerini ve bu konuda özgün bir çalışma ortaya koymalarını sağlayan yöntem hangisidir?

Doğru Cevap: D) Proje tabanlı öğrenme

Soru 2: Öğretmenin öğrencilerine bir konuyu nasıl uygulamalı olarak yapacaklarını gösterdiği, görsel örneklerle anlatım yapılan yöntem hangisidir?

Doğru Cevap: C) Gösteri yöntemi

Soru 3: Öğrencilerin bir konu üzerinde fikir alışverişi yaparak ve farklı bakış açılarını dinleyerek bilgilerini zenginleştirmesini sağlayan yöntem hangisidir?

Doğru Cevap: B) Tartışma yöntemi

Çoktan Seçmeli Testlerin Hazırlanmasında Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar

- Her çoktan seçmeli test maddesi, dersin öğrenme hedefleri ile ilgili bir davranışı (kazanımı) ölçmelidir. Kapsamın doğru temsil edilebilmesi için madde ile yoklanacak davranışın kıyıda köşede kalmış, önemsiz bir davranış olmamasına dikkat edilmelidir.
- Maddeler açık, net ve anlaşılır bir dille yazılmalı, “çoğunlukla”, “bazen”, “nadiren” gibi belirsizlik ifade eden kelimelerin kullanımından kaçınılmalıdır.
- Sorunun doğru cevaplanabilmesi için madde kökünde eksik bilgi olmamalıdır.
- Öğrenciler zamanının çoğunu okumaya ayıracağı için her madde mümkün olduğunca az kelime ile yazılmalı, gereksiz açıklama ve görsellerin kullanımından kaçınılmalıdır.
- Madde kökünde seçeneklerden herhangi birine yönlendiren ipuçları bulunmamalıdır.
- Her test maddesi diğerlerinden bağımsız şekilde cevaplanmalıdır. Bir maddenin kökü veya seçeneklerinde verilen bilgiler, diğer bir maddenin cevabını açıklamamalıdır.
- Madde kökü veya seçeneklerdeki ifadeler, belirli bir kaynaktan aynen alınmamalıdır.
- Seçenekler ifade ve kısalık-uzunluk bakımından birbirine paralel olmalıdır.
- Madde yazımında noktalama ve yazım kurallarına uyarak, maddenin farklı şekillerde algılanması engellenmelidir.
- Mümkünse “hepsi” ve “hiçbiri” seçeneklerinin kullanımından kaçınılmalıdır.
- Birbirinin zıddı olan seçeneklerin yazımından kaçınılmalıdır.
- Seçeneklerin hepsinde tekrar eden kelimeler madde köküne alınarak, seçeneklerdeki tekrarın önüne geçilmelidir.

Hatalı Örnek

Soru: Belirtke tablosunun kullanılması aşağıdakilerden hangisi için doğrudan kanıttır?

- A) Görünüş geçerliği
- B) Yapı geçerliği
- C) Uygunluk geçerliği
- D) Kapsam geçerliği
- E) Yordama geçerliği

Doğru Örnek

Soru: Belirtke tablosunun kullanılması aşağıdaki geçerlik türlerinden hangisinin doğrudan kanıtıdır?

- A) Görünüş
- B) Yapı
- C) Uygunluk
- D) Kapsam
- E) Yordama

- **Madde kökü veya seçeneklerde vurgulanması istenilen ifadeler altı çizilerek veya koyu yazılarak belirginleştirilmelidir.**

... **kesinlikle** söylenebilir?

... kesinlikle söylenebilir?

... **kesinlikle** söylenebilir?

- **Madde kökünde olumsuz ifadelerin kullanılmamasına özen gösterilmeli, kullanılması durumunda ise altı çizilerek veya koyu yazılarak belirginleştirilmelidir.**

Aşağıdakilerden hangisi **yanlıştır**?

Aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

Aşağıdakilerden hangisi **yanlıştır**?

- **Doğru cevabı aynı seçenek olan üçten fazla maddenin ard arda gelmemesine özen gösterilmelidir.**

Örneğin, ardışık olan dört maddenin doğru cevabının **A, A, A, A** şeklinde olmamasına dikkat edilmelidir.

- **Anlamli bir sıraya koyulabilecek seçenekler, bu sıraya göre yerleştirilmelidir.**

Örneğin, seçenekler arasında büyüklük sırası varsa, seçenekler küçükten büyüğe veya büyükten küçüğe sıralı olarak verilmelidir.

Örneğin, tek kelimeli seçeneklerde, seçenekler alfabetik olarak sıralanabilir.

- **Kısaltma kullanılmamalı ve uluslararası olmayan kısaltmaların açılımı verilmelidir.**
- **Doğru cevaplar seçeneklere eşit dağıtılmalı ancak toplamdaki oranları birbirine yakın olmalıdır.**
- **Doğru cevaplar test içine belli bir örüntüde yerleştirilmemelidir (Doğru cevaplar belli bir şekil, desen, vb. çağrıştırmamalıdır).**
- **Yanıtlama yolları benzer olan maddeler var ise bunlar bir araya getirilmelidir.**
- **Testte yer alan maddelerin güçlük düzeyleri birbirinden farklıysa, öğrencileri motive etmek için kolaydan zora doğru sıralanmalıdır.**

- Seçenekler mümkünse alt alta gelecek sırada verilmelidir. Yerden tasarruf sağlamak için kısa olan seçenekler yan yana yazılacaksa, tüm maddelerde seçenekler aynı sırayla verilmelidir.
- Maddeler ve madde kökü ile seçenekler arasında belirli bir boşluk bırakılmalıdır.
- Ortak köklü veya ortak seçenekli maddelerin aynı sayfada bulunmasına dikkat edilerek öğrencilerin dikkatinin dağılması önlenabilir.
- Testteki tüm maddelerin seçenek sayısı aynı olmalıdır.
- Test kitapçığının ön sayfasında, öğrencilerin ihtiyaç duyabilecekleri bilgileri veren bir yönerge olmalıdır.

Kaynaklar

Atılgan, H., Kan, A. ve Doğan, N. (2006). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Anı Yayıncılık, Ankara.

Baykul, Y. (2000). *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme: Klasik Test Teorisi ve Uygulaması*. ÖSYM Yayınları, Ankara.

Güler, N. (2013). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme* (5. Baskı). Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.

Özçelik, D. A. (1998). *Ölçme ve Değerlendirme* (2. Baskı). ÖSYM Yayınları, Ankara.

Turgut, M. F. ve Baykul, Y. (2011). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme* (3. Baskı). Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.